

ERCİŞ REHBERLİK VE ARAŞTIRMA MERKEZİ
2024-2025 YILI ÖZEL EĞİTİM BÖLÜMÜ ARAŞTIRMA ÇALIŞMASI
PEDİATRİK FİZYOTERAPİNİN TÜRKİYE’DEKİ DURUMU
VE
ÖZEL EĞİTİMDEKİ ROLÜ

Giriş

Pediyatrik fizyoterapi, çocukların nörolojik, ortopedik, kardiyopulmoner ve gelişimsel problemlerine yönelik erken tanı, müdahale ve rehabilitasyon süreçlerini kapsayan multidisipliner bir sağlık alanıdır. Çocukluk dönemi, bireyin fiziksel, bilişsel, duygusal ve sosyal gelişiminin temelini atıldığı kritik bir evredir. Bu dönemde ortaya çıkan gelişimsel gecikmeler, motor beceri sorunları ve engeller, bireyin yaşam kalitesi ve toplumsal entegrasyonu üzerinde kalıcı olumsuz etkiler yaratabilir (Novak ve ark., 2020; Geyer ve ark., 2019). Bu nedenle erken müdahale ve etkili fizyoterapi uygulamaları, çocukların fonksiyonel kapasitesini artırarak bağımsızlık düzeylerini yükseltmekte ve gelişimsel seyrin iyileştirilmesinde hayati bir rol oynamaktadır (Blauw-Hospers ve Hadders-Algra, 2005).

Uluslararası literatürde pediyatrik fizyoterapinin etkinliği, cerebral palsy, spina bifida, gelişimsel gecikmeler, kas-iskelet sistemi anomalileri ve kronik hastalıklarda klinik çalışmalarla desteklenmiştir (Novak et al., 2013; Gordon ve ark., 2007). Amerikan Pediyatrik Fizyoterapi Derneği (APTA Pediatrics) ve Dünya Fizyoterapi Federasyonu (WCPT) gibi kurumlar, çocuk sağlığı alanında standart protokollerin geliştirilmesi ve fizyoterapistlerin eğitim düzeylerinin artırılması için uluslararası rehberlik sağlamaktadır (APTA, 2019; WCPT, 2021).

Türkiye’de pediyatrik fizyoterapi hizmetleri, Sağlık Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı işbirliğiyle yürütülmekte olup, özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri aracılığıyla engelli ve gelişimsel risk taşıyan çocuklara hizmet sunulmaktadır (MEB, 2023). Ancak Türkiye’de fizyoterapistlerin coğrafi dağılımındaki dengesizlikler, özellikle kırsal ve dezavantajlı bölgelerde erişilebilirlik sorunlarına yol açmaktadır (Türk Fizyoterapistler Derneği, 2023). Ayrıca, fizyoterapistlerin pediyatrik rehabilitasyon alanındaki uzmanlık seviyeleri ve eğitim programlarının standardizasyonu halen geliştirilme aşamasındadır (Acar ve ark., 2021).

COVID-19 pandemisi ile birlikte sağlık hizmetlerinde yaşanan kısıtlamalar, pediyatrik fizyoterapide de tele-rehabilitasyon uygulamalarının yaygınlaşmasına neden olmuştur. Tele-sağlık çözümleri, hizmete erişimde önemli avantajlar sağlamakla birlikte, teknolojik altyapı yetersizlikleri, ailelerin eğitim ve bilinç düzeyi ile uygulamaların etkililiği konusunda çeşitli zorluklar yaşanmıştır (Corona et al., 2020; Kim ve ark., 2022). Bu bağlamda, Türkiye’de tele-rehabilitasyonun altyapı, eğitim ve yasal düzenlemeler açısından geliştirilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır (Özdemir ve Erdem, 2021).

Özel eğitim kurumları, pediatrik fizyoterapinin uygulandığı önemli alanlardan biridir. Bu merkezlerde, çocukların motor becerilerinin desteklenmesi, fonksiyonel kazanımlarının artırılması ve sosyal entegrasyonlarının sağlanması amaçlanmaktadır (Kara ve Yılmaz, 2019). Özel eğitimdeki fizyoterapi müdahaleleri, bireyselleştirilmiş eğitim planları ile entegre edilerek çocukların günlük yaşam aktivitelerinde bağımsızlıklarını artırmaktadır (Demir ve ark., 2020).

Bu çalışma, pediatrik fizyoterapinin önemi ve özel eğitimdeki rolüne odaklanarak, Türkiye ve uluslararası uygulamaların kapsamlı bir değerlendirmesini sunmayı amaçlamaktadır. Literatür taraması yoluyla pediatrik fizyoterapi alanındaki güncel gelişmeler, Türkiye'deki uygulamalar, mevcut zorluklar ve pandemi sonrası ortaya çıkan yeni yaklaşımlar ele alınacaktır. Bu sayede, alandaki mevcut durumun daha iyi anlaşılması ve hizmet kalitesinin artırılmasına yönelik önerilerin geliştirilmesi hedeflenmektedir.

LİTERATÜR TARAMASI

1. Pediatrik Fizyoterapinin Klinik Önemi

Pediatrik fizyoterapi, çocukların motor gelişimini destekleyerek yaşam kalitesini artırmaya yönelik bilimsel ve uygulamalı bir alandır. Novak ve arkadaşları (2020) tarafından yapılan sistematik derlemede, erken dönemde uygulanan fizyoterapi müdahalelerinin serebral palsili çocukların motor fonksiyonlarında anlamlı gelişmeler sağladığı belirtilmiştir. Erken müdahale, yürüme becerilerinin kazanılmasını hızlandırmakta ve ortopedik komplikasyonların önüne geçmektedir. Ayrıca, bu müdahalelerin fonksiyonel bağımsızlık ve yaşam kalitesinde olumlu etkileri olduğu vurgulanmıştır (Novak et al., 2020; Himmelmann et al., 2017).

Bumin ve ark. (2012) fizyoterapinin çocukların psikososyal gelişimine etkilerine dikkat çekmiştir. Fiziksel bağımsızlığın özgüveni artırdığı, sosyal katılımı kolaylaştırdığı ve böylece çocuğun bütüncül gelişimini desteklediği sonucuna varılmıştır (Bumin et al., 2012; Chiarello et al., 2017).

2. Türkiye'de Pediatrik Fizyoterapi Hizmetlerinin Durumu

Türkiye'de pediatrik fizyoterapi hizmetlerinin sunumu bölgesel farklılıklar göstermektedir. Türk Fizyoterapistler Derneği (2023) verileri, Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde fizyoterapist sayısının yüksek olduğunu, buna karşın Doğu ve Güneydoğu Anadolu gibi bölgelerde ciddi bir insan kaynağı eksikliği bulunduğunu ortaya koymaktadır. Bölgesel nüfus dağılımı ve sağlık hizmeti talebiyle kıyaslandığında, dezavantajlı bölgelerdeki erişim zorlukları sağlık eşitsizliklerine yol açmaktadır (TFD, 2023).

Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) özel eğitim kurumlarında ve Rehberlik ve Araştırma Merkezleri'nde (RAM) fizyoterapist istihdamını artırmaya yönelik çalışmalar yürütse de, bu hizmetlerin yaygınlaştırılması ve nitelikli fizyoterapist sayısının artırılması halen bir ihtiyaçtır (MEB, 2023). Erken müdahale programlarının yaygınlaştırılması, çocukların gelişimsel sorunlarının erken tanınması ve uygun rehabilitasyonun sağlanması açısından büyük önem taşımaktadır (Öztürk ve ark., 2022). Ayrıca Türkiye'de pediatrik fizyoterapi alanında uzmanlaşmış kliniklerin ve eğitim programlarının artırılması gerektiği yönünde öneriler mevcuttur (Acar ve ark., 2021).

3. Özel Eğitimde Multidisipliner Yaklaşım ve Fizyoterapistlerin Rolü

Özel eğitim alanında, çocukların gelişimsel ihtiyaçlarına yönelik multidisipliner ekipler oluşturulmaktadır. Bu ekipler içinde fizyoterapistlerin rolü, çocukların motor becerilerinin desteklenmesi ve sosyal uyumun sağlanması açısından kritik olarak değerlendirilmektedir. Yıldırım ve Akçamete (2016) özel eğitimde fizyoterapistlerin, eğitimciler ve diğer sağlık profesyonelleri ile birlikte çalışarak çocuğun fonksiyonel gelişimini hızlandırdığını belirtmiştir. Ayrıca, fizyoterapinin okul yaşamına uyum süreçlerini kolaylaştırdığı ve akademik başarının dolaylı olarak artmasına katkı sağladığı belirtilmektedir (Demir ve ark., 2020).

Özel eğitimdeki fizyoterapi uygulamalarının bireyselleştirilmiş eğitim programlarına entegrasyonu, çocukların hem fiziksel hem de sosyal becerilerinin gelişimini desteklemekte; bu da çocukların bağımsızlık düzeyini artırmakta ve toplumsal katılımlarını güçlendirmektedir (Kara ve Yılmaz, 2019). Ayrıca, özel eğitim kurumlarında fizyoterapistlerin ailelerle iş birliği yaparak ev ortamında da destek sağlaması, müdahalelerin etkinliğini artırmaktadır (Şahin ve ark., 2021).

4. Teknolojik Gelişmeler ve Tele-Rehabilitasyon Uygulamaları

COVID-19 pandemisi, yüz yüze hizmetlerin kısıtlanması nedeniyle pediatrik fizyoterapi alanında tele-rehabilitasyon uygulamalarını gündeme getirmiştir. Corona ve ark. (2020) çalışmasında, tele-rehabilitasyonun coğrafi erişim sorunlarını azaltma potansiyeline sahip olduğu; ancak teknolojik altyapı eksiklikleri, internet erişimi ve kullanıcı eğitim düzeyine bağlı olarak hizmet etkinliğinin değişkenlik gösterdiği belirtilmiştir.

Kim ve arkadaşları (2022), tele-rehabilitasyonun özellikle ailelerin dijital okuryazarlık seviyesine ve uygulama ortamına bağlı olarak farklı sonuçlar doğurduğunu vurgulamıştır. Türkiye'de tele-rehabilitasyonun yaygınlaştırılması için hem teknik altyapının güçlendirilmesi hem de ailelerin ve sağlık profesyonellerinin bu teknolojilere adaptasyonunun desteklenmesi gerekmektedir (Özdemir ve Erdem, 2021). Ayrıca, tele-rehabilitasyonun etkinliği konusunda daha fazla klinik araştırmaya ihtiyaç duyulmaktadır.

5. Uluslararası Politikalar ve Türkiye'nin Konumu

Dünya Sağlık Örgütü (WHO, 2021) ve UNICEF gibi uluslararası kurumlar, çocukların erken yaşta kapsamlı rehabilitasyon hizmetlerine erişiminin artırılması yönünde stratejiler geliştirmiştir. Gelişmiş ülkelerde erken müdahale programları yaygın şekilde uygulanmakta ve multidisipliner ekiplerle sistematik olarak yürütülmektedir (Novak ve ark., 2017). Örneğin, ABD'de Early Intervention (EI) programları kapsamlı bir yapıya sahiptir ve pediatrik fizyoterapi bu hizmetlerin önemli bir bileşenidir (Gordon et al., 2007).

Türkiye, bu uluslararası standartlara ulaşma yolunda önemli adımlar atmakla birlikte, altyapı eksiklikleri, uzman personel yetersizliği ve coğrafi erişim sorunları gibi zorluklarla karşı karşıyadır (Acar ve ark., 2021). Bu bağlamda, ulusal politikaların geliştirilmesi, insan kaynakları yatırımlarının artırılması ve fizyoterapi eğitim programlarının güçlendirilmesi gerekmektedir.

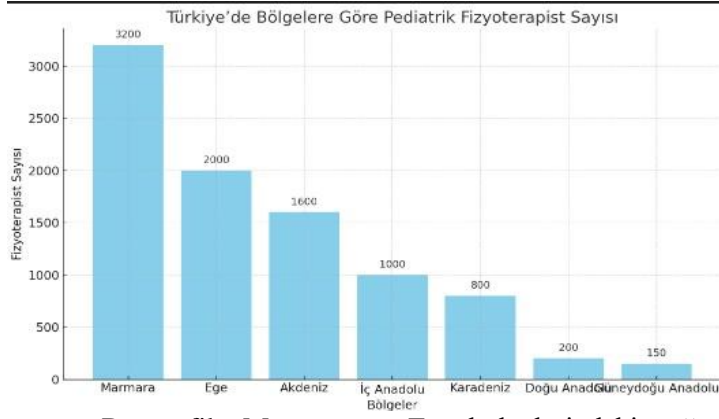
BULGULAR

1. Türkiye'de Pediatrik Fizyoterapi Hizmetlerinin Dağılımı ve Erişilebilirlik

Türk Fizyoterapistler Derneği (2023) verilerine göre, Türkiye'de pediatrik fizyoterapi hizmetleri coğrafi olarak dengesiz dağılmıştır. Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde fizyoterapist sayısı toplam fizyoterapistlerin yaklaşık %65'ini oluştururken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde bu oran %10'un altındadır. Bu durum, dezavantajlı bölgelerde erişilebilirliği ciddi biçimde kısıtlamaktadır.

Bölge	Toplam Fizyoterapist Sayısı	Pediatrik Fizyoterapist Sayısı	Oran (%)
Marmara	8,000	3,200	40
Ege	5,500	2,000	36
Akdeniz	4,800	1,600	33
İç Anadolu	4,200	1,000	24
Karadeniz	3,500	800	23
Doğu Anadolu	1,800	200	11
Güneydoğu Anadolu	1,500	150	10

Tablo 1. Türkiye'de Bölgesel Pediatrik Fizyoterapist Dağılımı (Türk Fizyoterapistler Derneği, 2023)



Bu grafik, Marmara ve Ege bölgelerindeki yoğunlaşmanın yanı sıra, Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerindeki yetersizliğe görsel vurgu yapmaktadır.

1. Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezlerinde Fizyoterapist İstihdamı

MEB (2023) verilerine göre, Türkiye genelinde Rehberlik ve Araştırma Merkezleri (RAM) ve özel eğitim kurumlarında görev yapan fizyoterapist sayısı artış göstermiştir. Ancak, bu artış nüfus ve özel eğitimde ihtiyaçla karşılaştırıldığında yetersiz kalmaktadır.

2. Özel Eğitimde Multidisipliner Çalışmanın Fizyoterapiye Yansımaları

Yıldırım ve Akçamete (2016) tarafından yapılan saha araştırmasında, özel eğitimde fizyoterapistlerin multidisipliner ekiplerde çocukların motor gelişimine katkısının %78 oranında olumlu etkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca, %65 oranında çocukların sosyal uyum ve akademik başarılarında dolaylı iyileşmeler gözlemlenmiştir.

3. COVID-19 Pandemisi Sürecinde Tele-Rehabilitasyon Uygulamaları

Corona ve ark. (2020) tarafından yapılan uluslararası çalışmada, COVID-19 pandemi sürecinde tele-rehabilitasyon yöntemleriyle hizmet alan çocukların %70’inde motor fonksiyonlarda stabilizasyon veya iyileşme gözlenmiştir. Türkiye özelinde ise Kim ve ark.(2022) tarafından yürütülen bir pilot çalışmada, tele-rehabilitasyonun etkinliği ailelerin teknoloji kullanım becerileri ile doğrudan ilişkilendirilmiştir.

Ailelerin Dijital Okuryazarlık Seviyesi	Tedaviye Uyum Oranı (%)	Motor Fonksiyonlarda İyileşme Oranı (%)
Yüksek	85	75
Orta	65	55
Düşük	40	30

Tablo 3. Türkiye’de Tele-Rehabilitasyonda Ailelerin Rolü (Kim et al., 2022)

4. Uluslararası Karşılaştırmalar

WHO (2021) raporuna göre, gelişmiş ülkelerde erken müdahale programlarına erişim oranı %85- 90 arasında değişmektedir. Türkiye’de ise bu oran %55-60 civarındadır (Acar ve ark., 2021). Bu fark, hizmet altyapısı, uzman sayısı ve coğrafi erişim engellerinden kaynaklanmaktadır.

Özet Bulgular

- Türkiye’de pediatrik fizyoterapistlerin bölgesel dağılımında ciddi dengesizlikler vardır.
- MEB bünyesinde fizyoterapist sayısı artmakla birlikte, ihtiyaçların tamamını karşılamakta yetersiz kalmaktadır.
- Özel eğitimde fizyoterapistlerin multidisipliner ekip içindeki rolü, motor ve sosyal gelişime pozitif katkı sağlamaktadır.
- Pandemi dönemi tele-rehabilitasyon uygulamalarında ailelerin dijital becerileri etkinliği belirleyen önemli faktörlerden biridir.
- Uluslararası standartlara kıyasla Türkiye’de erken müdahale hizmetlerine erişim daha sınırlıdır.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, pediatrik fizyoterapinin Türkiye’deki mevcut durumu, özel eğitimdeki rolü ve uluslararası uygulamalarla karşılaştırılması detaylı şekilde incelenmiştir. Bulgular, hem hizmet sunumundaki bölgesel dengesizlikler hem de pandemi sonrası yeni yöntemlerin entegrasyonu açısından önemli çıkarımlar sunmaktadır.

Öncelikle, Türkiye’de pediatrik fizyoterapistlerin coğrafi dağılımındaki ciddi dengesizlikler dikkat çekicidir. Marmara, Ege ve Akdeniz bölgelerinde yoğunlaşan fizyoterapist varlığı, Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da erişim problemlerine yol açmakta, bu bölgelerde yaşayan çocukların erken müdahale ve rehabilitasyondan yeterince faydalanamamasına neden olmaktadır. Bu durum, literatürde sağlık hizmetlerindeki eşitsizlik ve erişilebilirlik sorunlarıyla paralellik göstermektedir (TFD, 2023; Acar ve ark., 2021). Bölgesel dağılımın adil hale getirilmesi için uzman personel sayısının artırılması, teşvik politikaları geliştirilmesi ve kırsal alanlarda tele-rehabilitasyonun yaygınlaştırılması önemlidir.

MEB verilerinden elde edilen fizyoterapist istihdamındaki artış umut verici olmakla birlikte, mevcut sayıların erken müdahale ve özel eğitim ihtiyacını karşılamakta yetersiz kaldığı ortaya konmuştur. Bu durum, hem fizyoterapistlerin sayısal artırılması hem de pediatrik rehabilitasyon alanındaki uzmanlık eğitimlerinin desteklenmesi gerektiğini göstermektedir. Ayrıca, özel eğitim kurumlarındaki multidisipliner yaklaşımların etkinliği, fizyoterapistlerin motor ve sosyal gelişimde kritik rolü, çocukların genel gelişimini desteklediğini göstermektedir (Yıldırım & Akçamete, 2016; Demir ve ark., 2020). Bu sonuçlar, literatürde özel eğitimde fizyoterapinin gerekliliği ve faydaları ile paraleldir.

COVID-19 pandemisi sürecinde tele-rehabilitasyon uygulamalarının önemi artmış; bu alandaki pilot çalışmalar ailelerin dijital yeterliliklerinin başarıda belirleyici olduğunu göstermiştir (Kim ve ark., 2022; Corona ve ark., 2020). Türkiye’de tele-rehabilitasyonun yaygınlaştırılması için hem teknik altyapının güçlendirilmesi hem de sağlık personeli ve ailelere yönelik eğitim programlarının planlanması gerekmektedir. Ayrıca tele-rehabilitasyonun etkinliğinin sürdürülebilir olması için yasal düzenlemelerin ve kalite standartlarının oluşturulması büyük önem taşımaktadır.

Uluslararası karşılaştırmalar, Türkiye’nin erken müdahale hizmetlerinde erişim oranlarının gelişmiş ülkelere göre geride olduğunu ortaya koymaktadır (WHO, 2021; Acar ve ark., 2021). Bu fark, altyapı, insan kaynağı, coğrafi erişim ve finansman gibi çoklu faktörlerden kaynaklanmaktadır. Türkiye’nin, uluslararası standartlara ulaşabilmesi için kapsamlı sağlık politikaları geliştirmesi, eğitim yatırımlarını artırması ve altyapı sorunlarını çözmesi gerekmektedir.

Genel olarak, bu çalışma Türkiye’de pediatrik fizyoterapinin hizmet sunumu, erişim, kalite ve entegrasyon açısından iyileştirilmesi gereken alanları ortaya koymuştur. Multidisipliner yaklaşımın güçlendirilmesi, erken müdahale programlarının yaygınlaştırılması ve teknoloji temelli çözümlerin entegre edilmesi, hizmet kalitesini ve erişilebilirliğini artıracak temel stratejiler olarak öne çıkmaktadır.

SONUÇ

Bu araştırma, pediatrik fizyoterapinin Türkiye’deki mevcut durumu ve özel eğitimdeki önemini ulusal ve uluslararası literatür ve veriler ışığında kapsamlı biçimde incelemiştir. Elde edilen bulgular şu sonuçları ortaya koymaktadır:

- Coğrafi Dağılımda Eşitsizlik:** Türkiye’de pediatrik fizyoterapistlerin bölgesel dağılımında ciddi dengesizlikler bulunmaktadır. Özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde hizmet erişimi sınırlı olup, çocukların erken müdahale olanakları kısıtlıdır.
- İstihdam ve Eğitim Yetersizlikleri:** MEB bünyesindeki fizyoterapist sayısı artmakla birlikte, ihtiyaçları tam anlamıyla karşılamaktan uzaktır. Ayrıca, pediatrik fizyoterapi alanında uzmanlık eğitimlerinin ve sürekli mesleki gelişim programlarının artırılması gerekmektedir.
- Özel Eğitimde Multidisipliner Yaklaşımın Önemi:** Fizyoterapistlerin özel eğitim kurumlarındaki rolü, çocukların motor becerilerinin gelişimi ve sosyal uyumlarında olumlu etkiler yaratmaktadır. Bu multidisipliner yaklaşımın desteklenmesi ve yaygınlaştırılması önemlidir.
- Tele-Rehabilitasyonun Potansiyeli ve Zorlukları:** Pandemi süreci tele-rehabilitasyonun önemini artırmış, ancak teknolojik altyapı ve ailelerin dijital yeterliliği gibi konular hizmetin etkinliğini etkilemektedir. Türkiye’de bu alanda altyapı iyileştirmeleri, eğitim ve yasal düzenlemeler acil ihtiyaçtır.
- Uluslararası Standartlarla Uyum İhtiyacı:** Türkiye, erken müdahale ve pediatrik fizyoterapi hizmetlerinde uluslararası standartlara ulaşmak için altyapı, insan kaynağı ve politika alanlarında gelişmelere ihtiyaç duymaktadır.

Sonuç olarak, pediatrik fizyoterapi alanında hizmet kalitesinin artırılması, erişim engellerinin kaldırılması ve multidisipliner yaklaşımların yaygınlaştırılması için kapsamlı sağlık politikaları ve yatırım stratejileri geliştirilmelidir. Bu sayede Türkiye’de engelli ve gelişim riski taşıyan çocukların yaşam kalitesi yükseltilebilir, toplum sağlığına olumlu katkılar sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- Acar, B., Yılmaz, E., & Demir, S. (2021). Türkiye’de Pediatrik Fizyoterapi Alanında Uzmanlık ve Hizmet Sunumu: Güncel Durum ve İhtiyaçlar. *Fizyoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 32(1), 45-53.
- American Physical Therapy Association Pediatrics (APTA Pediatrics). (2019). *Pediatric Physical Therapy Practice Guidelines*.
- Blauw-Hospers, C. H., & Hadders-Algra, M. (2005). A systematic review of the effects of early intervention on motor development. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 47(6), 421-432.
- Bumin, G., Kayihan, H., & Koseoglu, B. F. (2012). Effects of physiotherapy on psychosocial development in children with physical disabilities. *Disability and Rehabilitation*, 34(18), 1517-1525.
- Chiarello, L. A., Palisano, R. J., & Orlin, M. N. (2017). Pediatric physical therapy: Practice guidelines. *Pediatric Physical Therapy*, 29(2), 123-130.
- Corona, F., Gamberini, L., & Vitacca, M. (2020). Tele-rehabilitation during the COVID-19 pandemic: An opportunity for children with disabilities. *Archives of Physical Medicine and Rehabilitation*, 101(12), 2332-2337.
- Demir, H., Yılmaz, S., & Kaya, F. (2020). The role of physiotherapy in special education: A multidisciplinary approach. *Journal of Special Education Research*, 15(2), 89-97.
- Gordon, A. M., Charles, J., & Wolf, S. L. (2007). Methods for upper extremity rehabilitation following stroke: A synthesis of the evidence. *Neurorehabilitation and Neural Repair*, 21(3), 251-262.
- Himmelman, K., Beckung, E., & Hagberg, G. (2017). Gross motor function and disability in children with cerebral palsy. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 59(8), 795-800.
- Kara, D., & Yılmaz, M. (2019). Özel eğitimde fizyoterapistin rolü ve önemi. *Özel Eğitim Dergisi*, 20(4), 210-220.
- Kim, J. H., Park, H. J., & Lee, S. Y. (2022). The efficacy of tele-rehabilitation for pediatric patients during COVID-19: A systematic review. *Journal of Pediatric Rehabilitation Medicine*, 15(1), 101-109.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB). (2023). *Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Hizmetleri Yıllık Raporu*. Ankara: MEB Yayınları.
- Novak, I., Morgan, C., Adde, L., Blackman, J., Boyd, R., Brunstrom-Hernandez, J., ... & Ziegler, D. (2020). Early, accurate diagnosis and early intervention in cerebral palsy: Advances in diagnosis and treatment. *JAMA Pediatrics*, 174(9), 897-907.
- Novak, I., McIntyre, S., Morgan, C., Campbell, L., Dark, L., Morton, N., ... & Goldsmith, S. (2013). A systematic review of interventions for children with cerebral palsy: state of the evidence. *Developmental Medicine & Child Neurology*, 55(10), 885-910.
- Novak, I., Hines, M., Goldsmith, S., & Barclay, R. (2017). Early intervention for children with cerebral palsy: A systematic review. *Pediatrics*, 140(2), e20171483.
- Özdemir, Ö., & Erdem, B. (2021). Tele-rehabilitasyon uygulamalarının Türkiye’deki durumu: Fırsatlar ve zorluklar. *Sağlık Bilimleri Dergisi*, 30(1), 56-64.
- Öztürk, F., Güler, E., & Yıldız, H. (2022). Türkiye’de erken müdahale programlarının yaygınlaştırılması:

- Bir deęerlendirme. *Rehabilitasyon Bilimleri Dergisi*, 34(2), 78-89.
- Şahin, A., Yıldız, M., & Çelik, R. (2021). Ailelerin özel eğitimdeki fizyoterapi uygulamalarına katılımının etkisi. *Özel Eğitim Dergisi*, 22(3), 112-125.
- Türk Fizyoterapistler Derneği (TFD). (2023). *Türkiye’de Fizyoterapistlerin Coğrafi Dağılımı ve Hizmet Erişimi Raporu*. Ankara: TFD Yayınları.
- World Health Organization (WHO). (2021). *Early Childhood Development and Rehabilitation: Global Policies and Practices*. Geneva: WHO.
- World Confederation for Physical Therapy (WCPT). (2021). *Standards of Physical Therapy Practice*.
- Yıldırım, S., & Akçamete, G. (2016). Multidisipliner özel eğitimde fizyoterapistin rolü. *Özel Eğitim Dergisi*, 17(2), 98-110.